

Brussels Studies

La revue scientifique pour les recherches sur Bruxelles
/ Het wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over
Brussel / The Journal of Research on Brussels
Collection générale | 2021

Vrouwen in Brusselse straatnamen. Topografie van een minorisering

Les femmes dans le nom des rues bruxelloises. Topographie d'une minorisation
Women in Brussels street names. Topography of a minoritisation

**Nouria Ouali, Pierre Lannoy, Virginie Desamoury, Sandrine Guillaume,
Fanny Mayné, Sophie Merville, Charlotte Odier et Adèle Thébaux**

Traducteur : Annelies Verbiest (AV Translations)

Édition électronique

URL : <http://journals.openedition.org/brussels/5431>

DOI : [10.4000/brussels.5431](https://doi.org/10.4000/brussels.5431)

ISSN : 2031-0293

Éditeur

Université Saint-Louis Bruxelles

Référence électronique

Nouria Ouali, Pierre Lannoy, Virginie Desamoury, Sandrine Guillaume, Fanny Mayné, Sophie Merville, Charlotte Odier et Adèle Thébaux, «Vrouwen in Brusselse straatnamen. Topografie van een minorisering», *Brussels Studies* [Online], Algemene collectie, nr 154, Online op 07 mars 2021, geraadpleegd op 27 avril 2021. URL: <http://journals.openedition.org/brussels/5431> ; DOI: <https://doi.org/10.4000/brussels.5431>

Ce document a été généré automatiquement le 27 avril 2021.

Licence CC BY

Vrouwen in Brusselse straatnamen. Topografie van een minorisering

Les femmes dans le nom des rues bruxelloises. Topographie d'une minorisation
Women in Brussels street names. Topography of a minoritisation

**Nouria Ouali, Pierre Lannoy, Virginie Desamoury, Sandrine Guillaume,
Fanny Mayné, Sophie Merville, Charlotte Odier et Adèle Thébaux**

Traduction : Annelies Verbiest (AV Translations)

Inleiding

- 1 Tegenwoordig wordt algemeen erkend dat de stedelijke ruimte niet neutraal is en getekend is door de hiërarchieën en vele ongelijkheden in de samenleving [Clerval *et al.*, 2015]: net als de rassen- en klassenverhoudingen komen de sociale genderverhoudingen concreet tot uiting in de stad, waardoor die verandert in een ruimte met een belangrijke symbolische betekenis. Zo hebben recente controverses over de toekenning van straatnamen, die aangewakkerd werden door feministische organisaties in Brussel en wereldwijd, de aandacht gevestigd op het met name genderspecifieke karakter van de straatnaamgeving in steden [Badariotti, 2002]. Meestal plaatst de wegruimte mannelijke figuren uit de burgerij in de kijker [Dobruszkes, 2010], waaruit de kracht van een sociaal-politieke traditie van verering van “belangrijke mannen” [Sniter, 2004] die in het toponymische landschap weinig ruimte laat voor vrouwen, de volksklasse [Steffens, 2007] en seksuele en etnische minderheden [Jacobs, 2018].
- 2 Het onderzoek dat hier voorgesteld wordt, werd van februari tot april 2020 uitgevoerd door een team van lesgevers en studentes aan de Université libre de Bruxelles in het kader van de studiedag “Gender en Stad”. De gegevens komen voort uit een systematisch overzicht van de straatnamen, documentair onderzoek, plaatselijke waarnemingen en gesprekken met verkozenen of ambtenaren van de verschillende Brusselse gemeenten. Het doel van de studie is niet om de geschiedenis van de straatnaamgeving te beschrijven of een morfologische analyse van de straatnamen te

presenteren, maar wel om enerzijds een kwantitatief beeld van de vrouwelijke en mannelijke straatnamen en anderzijds een kwalitatieve analyse van de praktijken bij de gemeentelijke overheden in het kader van de benaming van straten aan te reiken op basis van een compleet overzicht van de namen van de wegen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (hierna “BHG”). De bedoeling is om te vatten wat het verwaarloosbare aandeel van vrouwelijke antroponiemen aan het licht brengt over de sociale genderverhoudingen in de stedelijke ruimte en om te achterhalen wat die “straatnamen zeggen over de stad” [Bouvier, 2007].

1. Vrouwen in de namen van wegen

- 3 Het onderzoek naar de stedelijke straatnamen vanuit genderoogpunt ligt in het verlengde van de baanbrekende werken van de feministische Franstalige historica's en geografes die de plaats van de vrouw in de stad bestudeerden [Coutras, 1987, 1996, 2003; Tardy *et al.*, 1993; Perrot, 1998], maar ook de “androcentrische” vertekening van de kennisleren in de sociale wetenschappen bij de analyse van de stedelijke ruimte [Hancock, 2004; Rey 2002] waar de sociale genderverhoudingen langduriger genegeerd werden dan in de politieke, gezins- of werksfeer.
- 4 Terwijl het dominante discours over de stad deze ruimte voorstelde als een plek van verdoemenis, bederf en sociale wanorde voor vrouwen, stelden de feministische historica's en geografes zich vooral de vraag of de stad een plek van emancipatie is voor vrouwen, zoals de literatuur daarvan getuigt voor de periode van medio 19^e eeuw tot de Eerste Wereldoorlog¹. De historica's zijn eerst en vooral verrast dat het onderzoek naar vrouwen in de stad zo weinig belangstelling wekt. Nochtans is feminisme een hoofdzakelijk stedelijk fenomeen en werd het gebruik en de toe-eigening van de stad vanuit het oogpunt van de sociale klassen en etnische groepen al vanaf het eind van de 19^e eeuw bestudeerd [Gubin, 1993a]. Vervolgens wijzen ze op een paradox tussen enerzijds een duidelijke historische aanwezigheid van vrouwen in de stad vanaf de 19^e eeuw via politieke, religieuze, culturele en economische activiteiten en anderzijds hun onzichtbaarheid in de materialiteit van de stedelijke ruimte (standbeelden, schilderijen) [Sniter, 2004] en dan vooral in de namen van wegen [Richard, 2001; Gubin, 2006].
- 5 Wat het BHG betreft, worden de eerste werken over vrouwen en de stad in de jaren 1990 aangevat tijdens twee internationale conferenties, waarvan de ene plaatsvond in Brussel [Gubin en Nandrin, 1993] en de andere in Marseille [Knibiehler en Gubin, 1993] om de vergelijking tussen beide steden te maken. De conferenties bestudeerden de materiële en symbolische ruimten waarvan vrouwen gebruikmaken, de activiteiten die zij er beoefenen, de machtsposities die zij innemen of waar zij afwezig zijn, zoals het ontwerp en de organisatie van de stad, maar ook de impact van die “emancipatieruimte” op de verandering van de sociale en familiale rollen. De analyse van de stedelijke straatnaamgeving vanuit het oogpunt van de sociale genderverhouding stond toen nog niet op de agenda. Dertien jaar later zou dat wel het geval zijn. Toen maakte Eliane Gubin [2006] een matige balans op ondanks de veelbelovende onderzoekspistes die tijdens die conferenties vastgesteld waren en de internationale institutionele en politieke context (VN en OESO) die toen gunstig was voor deze problematiek. Het overwegend mannelijke karakter van de geschiedschrijving blijkt uit een inventarisatie van de straatnamen in het historische

centrum van Brussel. In die geschiedschrijving komen “buitenmaatse” vrouwen – koninginnen, prinsessen, soms kunstenaressen en martelaressen – maar met mondjesmaat aan bod: de enkele religieuze congregaties, koninginnen en oorlogsheldinnen “redden de dag” nog, maar vrouwen worden niet echt geëerd in straatnamen [Gubin, 2006: 102].

- 6 In vele steden wordt deze thematiek vaak op initiatief van feministische militantenbewegingen op de agenda geplaatst. Zo hekelen in Brussel Noms Peut-Être - Vrouwen de straat op en L’architecture qui dégenre de ontkenning van de geschiedenis en de erkenning van vrouwen in de stedelijke ruimte. Voor de gemeente Sint-Gillis erkent Dejemepe [2017: 28] ook de wanverhouding tussen vrouwen- en mannennamen (3 versus 74), wat “bij gebrek aan kwantiteit” de “uitzonderlijke kwaliteit” van de geëerde vrouwen (zoals Marie Janson) onderstreept.

2. Straatnamen in het BHG in 2020

2.1. Methodologie en context

- 7 Net zoals bij het werk dat Gubin [2006] uitvoerde, hebben we een zo exhaustief mogelijke lijst met straatnamen van de openbare wegen in de negentien Brusselse gemeenten gemaakt om de respectievelijke aandelen van de vrouwelijke en mannelijke straatnamen te kwantificeren². In de lijst zijn de bewoonde wegen (lanen, boulevards, steenwegen, dreven, pleinen, straten en squares) opgenomen, maar ook de parken, verkeerstunnels, rotonden, kaaien, doorgangen, paden, steegjes en wandelpaden³. Maken deel uit van de hier beschouwde namen: eigennamen van personen van wie het bestaan is aangetoond; namen van groepen (Toeristen, Oude Mannen en Damenrust), gemeenschappen of beroepen (Galliërs, Beenhouwers en Piloot); op zichzelf staande voornamen (Paula en Salomé) of niet-identificeerbare figuren (Bruid); religieuze, mythologische of literaire figuren (Onze Lieve Vrouw, Bacchanten en Schoonslaapster). De wegen met de naam van een koppel waarbij de geboortenaam van de vrouw naast die van de man staat, werden opgenomen bij zowel de vrouwelijke als de mannelijke wegen⁴, want de invalshoek is om voor een bepaalde gemeente de kans te meten dat je er een straat met een vrouwen naam of met een mannen naam tegenkomt; de namen van koppels zijn dus bij beide groepen gevoegd. Maar als de naam enkel de voornaam of titel van de vrouw vermeldt, zoals Maria Groeninckx-De Maylaan (1070) of Prinses Jean de Mérodeplein (1040), wordt die weg enkel bij de vrouwelijke wegen meegeteld. Er zijn ook 11 wegen, waarvan de fundering in meerdere gemeenten ligt. Die hebben we meegeteld in elke gemeente waardoor ze lopen⁵, maar slechts één keer in het gewestelijke totaal.

2.2. Algemene tabel: massale mannelijke straatnaamgeving

- 8 Aangezien de gemeenten erg verschillen qua oppervlakte (32 km² voor Brussel-Stad tegenover 1,14 km² voor Sint-Joost), aantal inwoners (180 000 in Brussel-Stad tegenover 8 200 in Evere in 2019) en aantal wegen op hun grondgebied (van 71 in Koekelberg tot 1 197 in Brussel-Stad), is het absoluut noodzakelijk om de vrouwelijke en mannelijke wegen in percentages te vergelijken, en niet alleen in absolute cijfers (zie tabel 1)⁶.

Tabel 1. De Brusselse gemeenten gerangschikt volgens het percentage vrouwelijke straatnamen

1. GEMEENTE	2. Totale aantal wegen	3. Wegen met antroponiem (percentage)	4. Vrouwelijke straatnamen (absoluut aantal)	5. Vrouwelijke straatnamen (percentage alle wegen)	6. Mannelijke straatnamen (percentage alle wegen)
BRUSSEL (1000)	730	44 %	51	7 %	36,8 %
VORST	195	50 %	13	6,7 %	43,6 %
JETTE	195	81 %	12	6,2 %	74,9 %
SINT- LAMBRECHTS- WOLUWE	269	45 %	14	5,2 %	39,4 %
UKKEL	465	49 %	24	5,2 %	44,3 %
GANSHOREN	118	60 %	6	5,1 %	55 %
BRUSSEL (Laken-NOH- Haren)	367	40 %	17	4,6 %	35,7 %
ELSENE	324	53 %	14	4,3 %	48,7 %
KOEKELBERG	71	61 %	3	4,2 %	56,3 %
MOLENBEEK	288	53 %	12	4,2 %	48,6 %
WATERMAAL	255	21 %	10	3,9 %	16,8 %
SINT-PIETERS- WOLUWE	305	49 %	11	3,6 %	44,9 %
SINT-AGATHA- BERCHEM	112	33 %	4	3,6 %	29,4 %
SINT-GILLES	158	52 %	4	2,5 %	49,3 %
ETTERBEEK	201	67 %	5	2,5 %	64,6 %
OUDEGEM	246	64 %	6	2,4 %	61,4 %
ANDERLECHT	487	45 %	10	2,1 %	42,9 %
SCHAARBEEK	339	76 %	6	1,8 %	73,7 %
SINT-JOOST	119	46 %	2	1,7 %	44,5 %

EVERE	166	48 %	2	1,2 %	47 %
TOTAAL BHG	5410	50 %	226	4,2 %	46,3 %

Lezing van de tabel: kolom 5 toont het percentage wegen met namen van vrouwelijke figuren die geïnventariseerd werden op het grondgebied van de negentien Brusselse gemeenten, in dalende volgorde.

Bron: inventarisatie door de auteurs

- 9 Op het niveau van het BHG is het resultaat overduidelijk: terwijl 50 % van de wegen een antroponiem heeft als naam, heeft 46 % betrekking op een man en 4 % op een vrouw. In het BHG zijn er dus tien keer minder straten met een vrouwen naam dan met een mannen naam. De percentages verschillen enigszins van de ene gemeente tot de andere. In de meeste gevallen schommelt het percentage rond 4 %, met uiterste waarden van 1 % (Evere, waar 48 % van de wegen een antroponiem draagt) en 7 % (Brussel-1000, waar 44 % van de wegen een antroponiem draagt).

2.3. Transversale vaststellingen

- 10 Naast het aandeel van vrouwen in de Brusselse straatnaamgeving stellen we nog andere kenmerken vast, die de minderheid van vrouwen in straatnamen bevestigen.
- *Soorten wegen.* 40 % van de vrouwelijke wegen zijn straten (88), 23 % zijn lanen (52), 8 % zijn pleinen en 8 % zijn squares en pleinen. We tellen 6 parken (2,7 %) en 3 lanen (1,4 %) met een vrouwen naam tegenover 36 parken en 45 lanen met een mannen naam. Hoe hoger we stijgen in de hiërarchie van de wegruimten, hoe minder vrouwen namen we tegenkomen. Bij de gewestwegen bijvoorbeeld hebben er 12 een vrouwen naam⁷ en 181 een mannen naam, hetzij een verhouding van 1 op 15. De vrouwelijke wegen die door meerdere gemeenten lopen, hebben allemaal één kenmerk gemeen: ze verwijzen naar een vorstin. De enige uitzondering is de Amazonestraat, een residentiële verkeersader waarvan de ene straatkant in Elsene ligt en de andere in Sint-Gillis. Tot die wegen behoren een aantal belangrijke verkeerswegen, die brede vergezichten bieden⁸. In tegenstelling tot bij de mannen krijgt geen enkele vrouw de eer om haar naam te schenken aan een grote weg, tenzij ze lid is van een koninklijke familie. De Rosa Luxemburgdreef (Brussel-Stad) en de Mauranesquare (Schaarbeek) delen een kenmerk: het zijn allebei middenbermen tussen meerdere wegen, die recent hernoemd werden (respectievelijk in 2006 en 2009). Er kwamen dus geen wijzigingen bij te pas in de kadastrale en postadressen van de gebouwen langs die wegen;
 - *Soorten geëerde figuren.* Als we kijken naar de categorieën van vrouwelijke figuren naar wie een straat vernoemd is, stellen we vast dat er zich drie groepen aftekenen, waarbij elke groep ongeveer 30 % van de vrouwelijke straatnamen in het BHG vertegenwoordigt. De eerste groep bestaat uit prominente figuren uit de burgermaatschappij, naar wie verwezen wordt met hun eigen naam: 72 wegen eren zulke personen (32 % van het totale aantal vrouwelijke wegen), waaraan we nog de namen van koppels mogen toevoegen waarin de naam van de vrouw opgenomen is (8), in totaal goed voor 34,2 % van alle vrouwelijke wegen. De tweede groep bestaat uit wegen die vernoemd zijn naar een vorstin: we tellen er 65 (ofwel 29,3 % van de vrouwelijke wegen), waarvan één weg de naam van een vorstenkoppel draagt. Staatshoofden komen we hetzij individueel, hetzij onder een generieke naam (Keizerin of Vorstin bijvoorbeeld) tegen. Bij de 65 wegen die vernoemd zijn naar een vorstin, tellen we in totaal 35 verschillende benamingen, waarvan 15 wegen een generieke naam hebben. Een

derde groep van vrouwelijke wegen bestaat uit wegen met een religieuze naam (uitsluitend katholiek in het BHG). In totaal tellen we er 49 (22 % van de vrouwelijke wegen): 33 verwijzen naar prominente figuren (heiligen) en 16 naar kerkelijke congregaties. Als we aan deze categorie ook de wegen toevoegen die vernoemd zijn naar een figuur uit de mythologie (23, ofwel 10 % van de vrouwelijke straten), vertegenwoordigt deze groep 32 % van de vrouwelijke wegen. Met andere woorden, de Brusselse straatnamen dragen drie grote vrouwelijke representaties uit: de individuele prominente figuur, de koninklijke figuur en de heilige of bovennatuurlijke figuur. We benadrukken de afwezigheid van wegen die vernoemd zijn naar een vrouwelijk beroep (met de noemenswaardige uitzondering van het beroep van ordegeestelijke⁹), zoals Gubin reeds onderstreepte [2006];

- *Gender aan de orde.* In het algemeen wordt bij de straatnaamgeving in de hoofdstad erg weinig stilgestaan bij de gendercategorieën en hun respectievelijke kenmerken. Enkele wegen vormen daar – op verschillende manieren – een uitzondering op. Van de 79 vrouwen naar wie een weg vernoemd is, werden er 8 geëerd als feministe: in Sint-Joost Marie Popelin (1846-1913), de eerste vrouw die doctor in de rechten werd (straat naar haar genoemd in 2008); in Sint-Lambrechts-Woluwe Louise Van den Plas (1877-1968), oprichtster van de eerste christelijke vrouwenbeweging in België (dreef officieel in gebruik genomen in 2017); in Brussel-Stad Eliane Vogel-Polsky, juriste en feministe die zich inzette voor de rechten van vrouwen en vrouwelijke werknemers (straat naar haar genoemd in 2019); in Etterbeek Olympe de Gouges (1748-1793), aanhangster van de revolutie en schrijfster, geëerd in de nieuwe administratieve wijk in aanleg waarvan in 2021 een straat naar haar vernoemd zou worden; in Ukkel Isabelle Gatti de Gamond (1839-1905), pleitbezorgster van het onderwijs voor vrouwen, en sinds 2019 Monique Rifflet-Knauer (1923-2012), die ijverde voor abortus en gezinsplanning; in Anderlecht Séverine (1855-1929) met Caroline Rémy als echte naam, een Franse feministische schrijfster, en binnenkort Simone Veil (1927-2017), Franse minister die onder andere een wet liet goedkeuren om abortus te decriminaliseren. Een nieuwe brug over het Brusselse kanaal zal dan weer vernoemd worden naar Suzanne Daniel, activiste voor LGBTQI+. We wijzen ook op het alleenstaande geval van een prominente transgender, namelijk Willy De Bruyn (1914-1989), een Belgisch wielrenner die als vrouw geboren werd en in 1937 juridisch erkend werd als man. In 2019 noemde Brussel-Stad een straat naar hem.

3. Het beleid voor de toekenning van straatnamen in de Brusselse gemeenten

- ¹¹ De toekenning van een nieuwe straatnaam is een gemeentelijke bevoegdheid¹⁰. De procedure wordt geregeld door verschillende wetteksten¹¹ en door de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie (hierna “KCTD”) die in de eerste plaats een adviserende en aanbevelende rol vervult en geen beslissingen neemt.

3.1. Formele procedure

- ¹² Een ministeriële omzendbrief uit 1972 legt de raadpleging van de KCTD op, alsook de naleving van enkele beginselen voor straatnaamwijzigingen die niet “zonder ernstige reden” doorgevoerd kunnen worden¹². Naast de verplichte raadpleging van de buurtbewoners (tenzij in geval van homonymie) moet de nieuwe naam in de eerste plaats verwijzen naar de geschiedenis, de toponymie of de lokale folklore. Namen van nog levende personen zijn niet toegestaan¹³ (tenzij bij staatshoofden). Namen van

overleden personen zijn wel toegestaan als ze al meer dan vijftig jaar geleden gestorven zijn [Goosse, 1981]. Elke aanvraag moet het voorwerp uitmaken van een argumentatie, een cartografische documentatie en een biografie van de gekozen persoon.

- 13 Schematisch gezien bestaat de formele procedure voor de naamgeving van wegen door gemeenten uit de volgende stappen (die daarom niet allemaal nageleefd of in die volgorde uitgevoerd worden): naamvoorstel op initiatief van de verkozenen, gemeentediensten of burgers; goedkeuring door het college en door de gemeenteraad; goedkeuring door de KCTD; stemming in de gemeenteraad; opname van de naam in het rijksregister; verspreiding van de informatie; uitvoering en plaatsing van borden op de openbare weg; eventuele registratie bij Google Maps¹⁴.

3.2. De praktijk in de Brusselse gemeenten

- 14 Hoe wordt deze formele procedure nu toegepast in de Brusselse gemeenten? Om op die vraag een antwoord te geven, werden 15 gesprekken gevoerd¹⁵ met verkozenen en bestuurlijke verantwoordelijken belast met de gemeentelijke straatnaamgeving: 3 mannen en 12 vrouwen¹⁶. Het overwegend vrouwelijke profiel van de verkozenen (8 van de 9 verkozenen in ons onderzoek) wijst op de toegenomen aanwezigheid van vrouwen in de politieke besluitvorming, althans op lokaal niveau, en de betrokkenheid van vrouwen bij het proces om de gemeentelijke straatnaamgeving om te vormen in het voordeel van het vrouwelijke geslacht.

3.2.1. Het principe van de vervrouwelijking van wegen

- 15 Het principe van de vervrouwelijking van straatnamen is verworven in de vijftien bestudeerde gemeenten en ligt in het verlengde van hun aansluiting bij het Europees charter voor gelijkheid van vrouwen en mannen op lokaal vlak¹⁷. Elders in Europa worden heel wat politieke initiatieven genomen rond de vervrouwelijking van straatnamen. In Wenen bijvoorbeeld hebben de verkozenen zich ambitieuze doelen gesteld op het gebied van *gender mainstreaming*. En in Barcelona laat de (vrouwelijke) burgemeester, die gevoelig is voor vrouwenactivisme, de genderkwestie doorsijpelen in alle aspecten van haar beleid, ook met betrekking tot de stedelijke ruimte.
- 16 Hoever staan de gemeenten van het BHG op dit vlak? Het principe van de vervrouwelijking van straatnamen wordt eerst en vooral concreet gemaakt met een actieplan voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen (Brussel-Stad en Sint-Lambrechts-Woluwe) of met een meerderheidsakkoord om straatnamen te vervrouwelijken. Dit beleid wordt uitgewerkt in verschillende tempo's en omvangen: ofwel is het terug te voeren tot min of meer vage principiële standpunten ("dat hoort bij de tijdgeest"), ofwel wordt het beschouwd als een plicht ("de vervrouwelijking van de maatschappij is al lange tijd aan de gang en we vinden het onze plicht om het talent, de moed of het werk van deze vrouwen in de schijnwerpers te plaatsen"), ofwel kadert het in een verklaarde politieke strategie die gestimuleerd wordt door een nieuwe machtsverhouding in het college of de raad:

"Het is toch maar normaal dat de helft van de mensheid meer vertegenwoordigd wordt in de openbare ruimte. [...] Ook daar schuilt een reële ongelijkheid [...]. Eerlijk, ik denk dat mijn voorgangers daar niet tegen waren, maar ze hebben misschien niet effectief de stap gezet om de naam van bepaalde straten te

veranderen, zoals ik nu doe. Tegenwoordig hebben ze geen keuze, want er zijn zo veel vrouwen! We hebben een van de vrouwelijkste gemeenteraden van België.”

- 17 Achter die schijnbare eensgezindheid schuilen echter duidelijke of latente uitingen van weerstand. Hoewel sommige vrouwelijke verkozenen oprecht denken dat hun mannelijke collega's overtuigd zijn van de zaak (“ze gingen zeker niet aan de rem trekken, ze zijn in onze gemeente toch vrij feministisch”), ondervonden andere terughoudendheid, wat de nodige waakzaamheid en strijdlustigheid van hun kant eist: bepaalde mannelijke verkozenen muggenziften, beroepen zich op het non-discriminatiebeginsel ten aanzien van mannen of formuleren minachtende clichés over vrouwen.

3.2.2. Actiestrategieën

- 18 Uit ons onderzoek blijkt dat de verkozenen verschillende strategieën goedgekeurd hebben om de straatnaamgeving te vervrouwelijken ondanks de wettelijke, topografische en geografische verplichtingen die de mogelijkheden voor het toekennen van vrouwenamen aan wegen flink beperken.

- *Bestaande straatnamen veranderen.* Het is geen makkelijke procedure om straten een andere naam te geven. Er komen immers grote technische werkzaamheden, die verband houden met de aanwezigheid van nutsbedrijven, en vele stakeholders bij kijken. Wanneer een weg hernoemd wordt, moeten alle bovengrondse en ondergrondse adressen aangepast worden. Alle gemeentelijke actoren die we ontmoet hebben, zijn het erover eens dat ze moeten toegeven dat het veranderen van een straatnaam te vermijden is, vooral wanneer de straat dichtbevolkt is. De gemeenten zijn doorgaans zeer terughoudend tegenover het aanpassen van straatnamen, ook al gebeurt het wel uitzonderlijk, bijvoorbeeld na het overlijden van Koning Boudewijn of toen de Stefanialaan (1190) veranderd werd in Kimmelberg na de Tweede Wereldoorlog omdat de prinses en haar man gecollaboreerd hadden met de vijand. Over het algemeen ligt het hernoemen van een bestaande straat erg delicaat, vooral wanneer de straat al genoemd is naar een persoon (meestal een man). Bij de bevolking gaan er dan altijd stemmen op die hekelen dat er afbreuk gedaan wordt aan de “gedupeerde” persoon. In het kader van de door de KCTD aanbevolen schrapping van homonymieën zijn er nochtans mogelijkheden, die in enkele gemeenten overigens overwogen worden;
- *Nieuwe wegen vervrouwelijken.* Tegenwoordig kiezen gemeenten er vaak voor om vrouwenamen toe te kennen aan nieuwe straten of wanneer naamloze plaatsen, zoals tuinen, huizenblokken en parkdreeven, beschikbaar komen. Uit de gesprekken blijkt echter dat die optie met drie grote problemen gepaard gaat: ten eerste worden erg weinig nieuwe straten aangelegd in de zeer dichtbevolkte gemeenten, ten tweede wordt geen consensus bereikt om een vrouwennaam te geven aan die nieuwe wegen, en ten derde zijn de vrouwen minder zichtbaar als er onbelangrijke wegen naar hen vernoemd worden. Sommige vrouwelijke verkozenen zijn zich daarvan bewust en reageren met andere acties om vrouwen zichtbaarder te maken in de openbare ruimte, zoals de volgende punten zullen aantonen;
- *De ruimten en de instrumenten van de openbare actie vervrouwelijken.* Wegens het gebrek aan gelegenheden om de wegen verder te vervrouwelijken, overwegen sommige vrouwelijke verkozenen om publieke gebouwen, stadions, zwembaden, tuinen, parken, monumenten, haltes van het openbare vervoer, kinderdagverblijven, scholen, gemeentezalen, sportzalen, gebouwen, enzovoort te vernoemen naar vrouwen. Op 6 juli 2018 werd ter ondersteuning

van dat principe een voorstel van resolutie betreffende het toekennen van vrouwennamen in de openbare ruimte ingediend bij het Brussels Hoofdstedelijk Parlement¹⁸.

- 19 Bovendien vinden sommige verkozenen het noodzakelijk om breder te gaan nadenken over de genderkwestie in de openbare ruimte en in het gemeentelijke bestuur. Daarvoor worden twee belangrijke tools ingezet: *gender mainstreaming* en *gender budgeting*. Het eerste bekijkt het geheel van openbare beleidsmaatregelen vanuit genderoogpunt en onderzoekt bijvoorbeeld de benoemingen binnen het gemeentepersoneel, de bestekken in het kader van offerte- of projectoproepen, de samenstelling van gemeentelijke commissies, enz. Zo leggen de ondervraagde actoren het verband tussen de vervrouwelijking van de gemeenteraden en het streven van de gemeenten naar meer vervrouwelijking in de openbare ruimte. *Gender budgeting* maakt het mogelijk om de gevolgen van het overheidsbeleid voor vrouwen en mannen te ramen en om de sociale groepen die er baat bij hebben beter te identificeren. Door op cultureel, sociaal en sportief vlak de budgetten te analyseren, kunnen de ongelijkheden in de toegang tot de verdeelde financiële middelen of tot de georganiseerde activiteiten van de gemeente, die meestal in het nadeel van vrouwen zijn [Blanchard en Hancock, 2017; Woelfle, 2019], objectief beschouwd worden.

3.2.3. Beleidsstrategieën

- 20 De beleidsstrategie verwijst hier naar de manier waarop de verkozenen bij de straatnaamgeving overleggen en samenwerken met burgers en feministische militanten. We kunnen een onderscheid maken tussen drie modaliteiten.

- *Oprichting van een commissie of werkgroep.* Op basis van artikel 27 van de ordonnantie van 5 maart 2009 tot wijziging van de nieuwe gemeentewet beschikken de Brusselse gemeenten over de bevoegdheid om commissies op te richten om de besprekingen tijdens de zittingen van de gemeenteraad voor te bereiden. Zo hebben verschillende gemeenten een werkgroep of commissie in het leven geroepen – of zijn ze van plan dit te doen – die belast is met de toekenning van de straatnamen, met de nodige aandacht voor de kwestie van de gendergelijkheid;
- *Oproep tot participatie van de bevolking.* Al tijdens de zittingsperiode vóór de verkiezingen van oktober 2018 werd in Brusselse gemeenten geëxperimenteerd met oproepen tot participatie van de inwoners met betrekking tot de toekenning van (vrouwen- en/of mannen)namen aan straten. Die oproepen worden gestimuleerd wegens het democratische karakter en om meer steun van de burgers te krijgen. Sommige verkozenen vinden trouwens dat het initiatief voor een straatnaamwijziging van de inwoners moet komen, omdat het politieke niveau op zich erg beperkt blijft ten aanzien van de administratieve en technische lasten die met zo'n wijziging gepaard gaan:

“Op dit moment denk ik dat het vanuit administratief oogpunt ingewikkeld is om de naam van een straat te veranderen. De wil zou moeten komen van een meerderheid van inwoners van die straat ... Ik heb de indruk dat als een meerderheidsgroep van inwoners in een straat een aanpassing wenst, dat de makkelijkste hefboom zou zijn. Het initiatief zal niet van de politiek zelf komen, aangezien die schrik heeft dat er dan heel wat verzoeken van burgers zullen komen om adressen te veranderen, ook al is dat niet het einde van de wereld. Maar als de burger het initiatief niet neemt, zal de politiek de stap niet zetten.”

De oproep tot participatie van de bevolking voor de benaming van 28 nieuwe straten op de site van Thurn en Taxis is een iconisch geval. De oproep werd in juni 2018 georganiseerd en leverde 1397 voorstellen op. Na de selectie door een jury werden maar 2 van de 28 straten naar een vrouw genoemd¹⁹: filmregisseur Chantal

Akerman en de eerste vrouw aan de universiteit en de eerste Belgische vrouwelijke arts Isala Van Diest. Er werd ook een plein toegekend aan de “Geweldige Mensen”. De Franse benaming van dat plein “Place des Grands Hommes” wekte echter de woede van het collectief Noms Peut-Être - Vrouwen de straat op²⁰. Het herinnerde eraan dat het college van de Stad Brussel een lijst met bekende vrouwen goedgekeurd had, van wie de namen prioritair gebruikt zouden worden. Het collectief wees er ook op dat de enige twee straten die op de site van Thurn en Taxis naar een vrouw vernoemd zijn bij de kleinste straten van de site horen, wat bijdraagt aan de onzichtbaarheid van vrouwen in de openbare ruimte. Als reactie daarop heeft de nieuwe schepen van Stedenbouw van Brussel-Stad de gemeenteraad op 18 november 2019 voorgesteld om de dreef ter ere van de Duitse Familie von Thurn und Tassis te hernoemen naar schilderes Anna Boch, die haar stempel gedrukt heeft op het Belgische impressionisme;

- *Samenwerkingen met collectieven*. Collectieven dragen bij aan de denkoefening van de verkozenen en werken soms mee aan bepaalde acties, zoals de opstelling van moties en de samenstelling van lijsten met de namen van te eren vrouwen. Ze zijn al enkele jaren zeer actief in tal van Belgische en Europese steden en zijn ontstaan uit de vaststelling dat vrouwen erg ondervertegenwoordigd zijn in de stedelijke straatnamen. In 2015 lanceerde de Franse vrouwenvereniging “Osez le féminisme !” de campagne “FémiCité” als reactie op de cijfers dat in Parijs 2,6 % van de straten naar vrouwen genoemd zijn. De vereniging heeft de straten symbolisch hernoemd naar beroemde vrouwen. Deze vervrouwelijkingbeweging verspreidt zich in vele Franse en Europese grootsteden als Amsterdam, Londen en Berlijn. Zo hekelte het Brusselse collectief “Noms Peut-Être - Vrouwen de straat op” sinds 2017 de onzichtbaarheid van vrouwen in de stedelijke ruimte. De groep voert bijvoorbeeld “acties van feministische ongehoorzaamheid” om straten of metrostations tijdelijk te vernoemen naar vrouwen²¹, voor bepaalde personen die gediscrimineerd worden op grond van hun huidskleur. Op dezelfde manier hebben ze de autoriteiten van de Université libre de Bruxelles geïnterpelleerd, waar 11 aula’s voortaan een vrouwennaam dragen (tegenover 15 aula’s met een mannennaam enkel en alleen al op Campus Solbos). Naast die rol in de openbare ruimte was het collectief “Noms Peut-Être - Vrouwen de straat op” betrokken bij de opstelling van moties om de vervrouwelijking van straatnamen in twee Brusselse gemeenten te bevorderen. En onlangs nog heeft de groep bijgedragen aan de ontwikkeling van een online interactieve kaart die het onevenwicht in de Brusselse straatnaamgeving op basis van geslacht in beeld brengt²².

Besluit

- 21 Onze inventarisatie van de straatnamen, die we in 2020 uitvoerden in de negentien Brusselse gemeenten, bevestigt de oververtegenwoordiging van mannennamen in de namen van wegen: 46 % van het totale aantal wegen in het BHG is genoemd naar een man versus 4 % naar een vrouw, terwijl gemiddeld 50 % van alle gewestwegen een antroponiem draagt.
- 22 Op basis van die vaststelling werd de sociaal-politieke dynamiek van de straatnaamgeving ter discussie gesteld, alsook het aanhoudende gewicht van de heersende gendernormen in de materialiteit van de stad. De sociale genderverhouding die we geërfd hebben uit het verleden, wordt gemeten via het aantal “belangrijke mannen” die Brussel in de 19e en 20e eeuw besloot te eren, in tegenstelling tot prominente vrouwelijke figuren, tijdens de uitbreiding van de stad en bij de aanleg van nieuwe wegen. Tegenwoordig gebeurt het nog maar zelden dat nieuwe wegen een naam

moeten krijgen, en er zijn heel wat technische en politieke belemmeringen om bestaande straten te hernoemen, hoewel die niet onoverkomelijk zijn.

- 23 Bovendien is er een verschil tussen de mobilisering van collectieven en vrouwenbewegingen rond deze kwesties en de aansluiting bij het gelijkheidsbeginsel van de politiek en de meerderheid van de bevolking. Het bewijst hoe moeilijk het is om het discours en de praktijk overeen te laten stemmen, zoals het geval Thurn en Taxis duidelijk bewezen heeft. Actievoering blijkt echter een doeltreffend middel te zijn wanneer militanten met politici samenwerken om de wegruimte verder te vervrouwelijken.
- 24 Dat het niet evident is om egalitaire beleidsmaatregelen concreet te maken, blijkt uit de sterke invloed van het patriarchaat en van het systematische seksisme in de werking van onze instellingen. Genderongelijkheid en de materiële omzetting daarvan liggen nog diepgeworteld in een culturele context die een androcentrische benadering van de stad blijft volgen. En dat blijkt ook uit de Brusselse straatnaamgeving. Door vrouwen zichtbaarder te maken in de wegruimte, worden de heersende normen en praktijken bij de productie van de openbare ruimte nu onder druk gezet, en dus ook de mindset van de mannen en vrouwen die in die openbare ruimte wonen.

We danken de verkozenen en gemeentelijke verantwoordelijken die aan het onderzoek hebben meegewerkt, maar ook de anonieme correctoren van het tijdschrift voor hun waardevolle opmerkingen op de eerste versie van het artikel.

BIBLIOGRAPHIE

- BADARIOTTI, D., 2002. Les noms de rue en géographie. Plaidoyer pour une recherche sur les odonymes. In : *Annales de Géographie*, vol. 111, n° 625, pp. 285-302.
- BLANCHARD, S., HANCOCK, C., 2017. Enjeux de genre et politiques urbaines : les enseignements d'une recherche à Aubervilliers. In : *Géocarrefour*, vol. 91, n° 1.
- BOUVIE, J.-C., 2007. *Les noms de rues disent la ville*. Paris : Christine Bonneton.
- CLERVAL, A., FLEURY, A., REBOTIER, J., WEBER, S. (dir.), 2015. *Espace et rapports de domination*. Rennes : Presses universitaires de Rennes.
- COUSTRAS, J., 1987. Hommes et femmes dans l'espace public français depuis un siècle. In : *Cahiers de géographie du Québec*, vol. 31, n° 83, pp. 142-155.
- COUSTRAS, J., 1996. *Crise urbaine et espace sexué*. Paris : Armand Colin.
- COUSTRAS, J., 2003. *Les peurs urbaines et l'autre sexe*. Paris : L'Harmattan.
- COUSTRAS, J., 2004. Préface. In : DENÈFLE S. (dir.), *Femmes et villes*. Tour : Presses universitaires François-Rabelais.
- DEJEMEPPE, P., 2016. *Saint-Gilles : Les histoires des rues. Bruxelles*. Saint-Gilles : Commune de Saint-Gilles.

DOBRUSZKES, F., 2010. Baptiser un grand équipement urbain : pratique et enjeux autour du nom des stations de métro à Bruxelles. In : *Belgeo*, n° 1-2, pp. 229-240.

GOOSSE, A., 1981. Rapport concernant la dénomination des voies publiques en région de langue française. In : *Bulletin de la Commission royale de toponymie & dialectologie*, vol. LV, pp. 29-38.

GUBIN, E., 1993a. La grande ville, un lieu féminin : l'exemple de Bruxelles avant 1914. In : GUBIN, E., NANDRIN, J.-P. (dir.), *La ville et les femmes en Belgique : histoire et sociologie*. Bruxelles : Presses de l'Université Saint-Louis.

GUBIN, E., 1993 b. Travailler dans une grande ville. Marseille et Bruxelles (1850-1960). In : KNIBIEHLER, Y., GUBIN, E. (dir.), *Les femmes et la ville. Un enjeu pour l'Europe*. Bruxelles : Labor.

GUBIN, E., 2006. Bruxelles et les Bruxelloises aux XIXe et XXe siècles. Croiser l'histoire des femmes et l'histoire des villes. In : JAUMAIN, S., LINTÉAU, P.-A. (dir.), *Vivre en ville. Bruxelles et Montréal aux XIXe et XXe siècles*. Bruxelles : Peter Lang, pp. 99-111.

HANCOCK, C., 2004. L'idéologie du territoire en géographie : incursions féminines dans une discipline masculiniste. In : BARD, C. (dir.), *Le genre des territoires. Féminin, masculin, neutre*. Angers : Presses de l'Université d'Angers, pp. 165-174.

JACOBS, T., 2018. Empreintes du Congo belge dans l'espace public bruxellois. In : *Bruxelles en mouvement*, n° 297, pp. 13-16.

KNIBIEHLER, Y., GUBIN, E. (dir.), 1993. Les femmes et la ville. Un enjeu pour l'Europe. Bruxelles : Editions Labor.

PERROT, M., 1998. *Les femmes ou les silences de l'histoire*. Paris : Flammarion.

REY, M., 2002. Genre et lieux. Du neutre conceptuel à un nouvel ordre spatial urbain ?. In : *Espace, populations, sociétés*, n° 3, pp. 347-359.

RICHARD, E., 2001. Femmes dans la rue ou les « trous de mémoire » de la ville, l'exemple marseillais. In : BOUVIER, J.-C., GUILLON, J.-M. (dir.), *La toponymie urbaine. Significations et enjeux*. Paris : L'Harmattan, pp. 103-110.

SNITER, C., 2004. *Pour une géographie sexuée à Paris. Etude des statues de femmes célèbres (de 1870 à nos jours)*. In : BARD, C. (dir.), *Le genre des territoires. Féminin, masculin, neutre*. Angers : Presses de l'Université d'Angers, pp. 253-263.

STEFFENS, S., 2007. La toponymie populaire urbaine hier et aujourd'hui. Le cas de Molenbeek-Saint-Jean. In : *Brussels Studies*, n° 9. Disponible à l'adresse : <https://journals.openedition.org/brussels/447>

TARDY, É., DESCARRIES, F., ARCHAMBAULT, L., KURTZMAN, L., PICHÉ, L. (dir.), 1993. *Les bâtisseuses de la cité*. Montréal : Association canadienne-française pour l'avancement des sciences.

WOELFLE, A., 2019. *Loisirs dans l'espace public : quelle mixité des enfants ?*. Bruxelles : La Ligue des Familles.

NOTES

1. Het antwoord is gemengd, want de stad biedt evengoed emancipatieprocessen via de toegang tot werk, onderwijs, cultuur en vrije tijd door de vermindering van de sociale druk of individualisering, terwijl dominantie- en ongelijkheidsprocessen waardoor vrouwen meer dan mannen getroffen worden, blijven bestaan.

2. Websites die we geraadpleegd hebben voor de inventarisatie van de straten: www.ebru.be, <https://be.brussels/>, www.irismonument.be, www.openstreetmap.org en de websites van de gemeenten. We hebben de gegevens vergeleken en vervolgens aangevuld met onze waarnemingen.
3. We zullen afwisselend de termen “weg”, “straat” of “verkeersader” gebruiken om deze openbare circulatieruimten aan te duiden, ongeacht de intrinsieke verschillen tussen die termen en het gewestelijke of regionale statuut van de wegen, zelfs als het beheer onder de verantwoordelijkheid van verschillende instanties valt.
4. We tellen er 9: Draps-Domstraat en Meyers-Hennastraat (1020), Pierre en Marie Curielaan (1050), Tasson-Snelstraat (1060), Herrmann-Debrouxlaan (1160), Fontaine-Vanderstraetenlaan en Wielemans Ceuppenslaan (1190), Albert-Elisabethlaan en Albert en Marie-Louise Servais-Kinetstraat (1200).
5. Bijvoorbeeld Hertoginnestraat (1040 en 1150), Elisabethpark (1081 en 1083) en Stefaniaplein (1000 en 1050).
6. De Stad Brussel werd in twee delen gesplitst: enerzijds de wegen die tot postcode 1000 behoren (binnen en buiten de Vijfhoek) en anderzijds de wegen die vallen onder de postcodes 1020 (Laken), 1120 (Neder-over-Heembeek) en 1130 (Haren), drie entiteiten die in 1921 onder het bestuur van Brussel-Stad gebracht werden en die een zone in het uiterste noorden van het BHG vormen, aan de rand van het Vlaamse Gewest.
7. Hertogin van Brabantplaats, Maria Groeninckx-De Maylaan, Louizalaan, -plein en -tunnel, Maria-Louizasquare, Onze-Lieve-Vrouwvoorplein, Koninginnelaan en -plein, Koningin Maria-Hendrikalaan, Stefaniaplein en -tunnel, Wielemans Ceuppenslaan.
8. Het gaat hier om de Louiza- en Koninginnelaan (de enige verkeersader die door meer dan twee gemeenten loopt, namelijk Brussel-Stad, Schaarbeek en Laken) en het Elisabethpark. De Maria van Hongarijelaan, waarvan het grootste deel in Ganshoren ligt, is ook een brede laan met twee rijstroken gescheiden door een beboomde middenberm, maar ze is in een uitsluitend residentiële wijk gelegen en loopt dood, namelijk op de parking van het Basilix-winkelcentrum.
9. Het enige beroep waarnaar verwezen wordt in een straatnaam is dat van bloemenmeisje, met de Bloemmeisjesgang in Brussel-Stad, die deze naam kreeg in 1853 maar intussen niet meer toegankelijk is voor het publiek. Enkel een bordje op het gelijkvloers van de Nieuwlandstraat 153 verwijst er nog naar.
10. Omzendbrief van het Ministerie van Veiligheid en van Binnenlandse Zaken van 23 februari 2018 inzake richtlijnen en aanbevelingen voor het vaststellen en toekennen van een adres en huisnummer.
11. Decreet van 28 januari 1974 van de Cultuurraad van de Franse Gemeenschap betreffende de namen van de openbare wegen, zoals gewijzigd op 3 juli 1986, en Samenwerkingsakkoord van 22 januari 2016 tussen de Federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot de eenmaking van de wijze waarop gerefereerd wordt aan adressen en de koppeling van adresgegevens (B.S. van 15 februari 2016).
12. Omzendbrief van de Minister van Binnenlandse Zaken aan de Provinciegouverneurs en Burgemeesters van 7 december 1972 (B.S. 23 december 1972).
13. Dit criterium wordt niet altijd nageleefd, zoals in Ukkel (Andrée Dumont) en Sint-Joost (Jean Demannez), waar straten naar een levende persoon vernoemd zijn.
14. Deze laatste stap is facultatief voor de gemeenten. Sommige verkozenen hebben effectief stappen ondernomen bij dit bedrijf om vrouwen zichtbaarder te maken in de stedelijke ruimte.
15. Persoonlijk, telefonisch of via mail: het onderzoek vond plaats tijdens de lockdownperiode als gevolg van COVID-19, waardoor de contactmogelijkheden beperkt waren.
16. Het gaat hierbij om schepenen van stedenbouw, gelijke kansen (of gelijke rechten en gendergelijkheid), burgerlijke stand of openbare ruimte. De gesprekken gingen over de beschrijving van de procedure voor de toekenning van straatnamen (wie doet het voorstel, wie

beslist, volgens welk proces en welke procedure), de selectiecriteria voor de geëerde personen, de gevallen van toekenning of verandering van vrouwennamen, de debatten waartoe deze procedures aanleiding gegeven hebben, en de eventuele plannen voor de toekenning van vrouwennamen in de gemeente.

17. Voorgesteld door de Raad van Europese Gemeenten en Regio's in 2006 en vandaag ondertekend door 1792 overheden in 36 landen, waaronder 9 Brusselse gemeenten: Anderlecht (2008), Sint-Agatha-Berchem (2015), Brussel-Stad (2008), Etterbeek (2010), Evere (2008), Jette (2015), Sint-Joost (2011), Sint-Lambrechts-Woluwe (2009), Sint-Pieters-Woluwe (2009) en Elsene (2015).

18. Voorstel ingediend door F. Sidibé, M. Ouriaghli, J. Milquet, K. Zamouri, H. Goeman en B. Grouwels, gewone zitting 2017-2018, A-716/1-2017-2018.

19. De andere namen verwijzen naar voedingswaren, de geschiedenis van de site of symbolen. De straat “Ceci n’est pas une rue” is een symbolische verwijzing naar de schilder René Magritte.

20. Zie website van de vzw: <https://nomspeutetre.wordpress.com/>

21. In 2020 waren 29 van de 54 Brusselse metrostations naar mannen genoemd, en 4 naar vrouwen. In december van datzelfde jaar kondigde de MIVB haar beslissing aan om een bushalte te hernoemen naar een van haar directeurs in functie (Kris Lauwers), wat felle reacties uitlokte, vooral vanwege “Noms Peut-Être - Vrouwen de straat op”.

22. <https://equalstreetnames.brussels/nl/index.html#14.07/50.82808/4.39119>

RÉSUMÉS

Het artikel onderzoekt de Brusselse straatnaamgeving vanuit genderoogpunt. Na een systematisch overzicht van de straatnamen en van de kenmerken van de vrouwelijke figuren in straatnamen, waaruit een overduidelijke wanverhouding tussen het gebruik van vrouwen- en mannennamen in Brusselse straatnamen (in het hele Gewest zijn er tien keer minder vrouwelijke straatnamen dan mannelijke) blijkt, onderzoekt het artikel de praktijken en de strategieën van verkozenen op gemeentelijk niveau om straatnamen te vervrouwelijken en om de nagedachtenis van vrouwen eer aan te doen door onder andere de toponymie te herzien. Enerzijds wijst het artikel op de beperkingen die verband houden met de wetgeving, stadsmorfologie of genderstereotypen en die het moeilijk maken om het aantal vrouwelijke straatnamen te verhogen. Anderzijds analyseert het de inspanningen van verkozenen en de invloed van vrouwenorganisaties die de strijd aanbinden tegen de minorisering van vrouwen in de materialiteit van de Brusselse stadsruimte.

L'article propose un examen de l'odonymie de Bruxelles, c'est-à-dire des dénominations de ses voiries, sous le prisme du genre. Après un relevé systématique du nom des rues et des caractéristiques des figures féminines mises en valeur, qui révèle un déséquilibre criant entre les noms féminins et masculins des rues de Bruxelles (sur l'ensemble de la Région, on compte dix fois moins d'odonymes féminins que masculins), l'article analyse les pratiques et les stratégies déployées par les élu•e•s à l'échelle communale pour féminiser le nom des rues et rendre justice à la mémoire des femmes à travers une transformation de la toponymie, entre autres. D'une part, il dévoile les contraintes liées à la législation, à la morphologie urbaine ou aux stéréotypes genrés qui pèsent sur l'entreprise d'accroissement du nombre de noms de rues féminins et, d'autre part,

il analyse l'action des élu•e•s et l'influence des organisations féministes qui luttent contre la minorisation des femmes dans la matérialité de l'espace urbain bruxellois.

The article proposes an examination of odonyms in Brussels, i.e. the names of its streets, through the prism of gender. After a systematic survey of street names and the characteristics of the female figures honoured – which reveals a glaring imbalance between the female and male street names in Brussels (there are ten times fewer female odonyms than male odonyms in the Region) – the article analyses the practices and strategies used by municipal representatives to feminise street names and do justice to the memory of women through a transformation of the toponymy, among other things. On the one hand, it reveals the constraints linked to legislation, urban morphology and gender stereotypes which weigh on the undertaking to increase the number of female street names and, on the other hand, it analyses the action of elected representatives and the influence of feminist organisations which fight against the minoritisation of women in the materiality of the Brussels urban space.

INDEX

Keywords : public action, municipalities, discrimination, gender; urban struggles, toponymy

Trefwoorden overheidsoptreden, gemeenten, discriminatie, gender, stedelijke strijd, toponymie

Thèmes : 1. histoire – culture – patrimoine

Mots-clés : action publique, communes, discrimination, genre, luttes urbaines, toponymie

AUTEURS

NOURIA OUALI

Nouria Ouali is sociologe en geeft les aan de faculteit Filosofie en Sociale Wetenschappen van de Université libre de Bruxelles. Ze is lid van het onderzoekscentrum METICES. Recentste publicatie: “Muséologie et colonialité du pouvoir : l'exemple de la « participation » des diasporas africaines au processus de rénovation du Musée royal de l'Afrique centrale de Tervuren”, *Migrations Société*, vol.32, nr. 182, oktober-december 2020, pp.77-95.

noria.ouali[at]ulb.be

PIERRE LANNOY

Pierre Lannoy is socioloog en geeft les aan de faculteit Filosofie en Sociale Wetenschappen van de Université libre de Bruxelles. Hij is lid van het onderzoekscentrum METICES. In

December 2020 publiceerde hij samen met J.-Ph. Gerkens: “Beknopte geschiedenis van de fiets, vanuit Brussel verteld”, in *De fiets in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Katernen van het Kenniscentrum van de Mobiliteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, nr. 7, 2020, pp.12-29).

Pierre.Lannoy[at]ulb.ac.be

VIRGINIE DESAMOURY

Virginie Desamoury zit momenteel in het laatste jaar van de masteropleiding Arbeidswetenschappen, met focus op gender en ongelijkheden, aan de Université libre de Bruxelles. In het kader van haar masterproef onderzoekt ze het verband tussen gender, seksualiteit en beroepstrajecten in de culturele sector.

virginie.desamoury[at]gmail.com

SANDRINE GUILLEAUME

Sandrine Guillaume is licentiate in de Romaanse Talen en haalde daarnaast een diploma Kunstgeschiedenis en Archeologie (UCL). Ze werkte als corrector en in een boekhandel voordat ze een master na master in de genderstudies haalde (2020).

sandrineguillaume[at]gmail.com

FANNY MAYNÉ

Fanny Mayné zit momenteel in het laatste jaar van de masteropleiding Arbeidswetenschappen, met focus op gender en ongelijkheden, aan de Université libre de Bruxelles. Voor haar masterproef onderzoekt ze de manieren waarop vrouwen die tijdens de coronaperiode stoffen mondkmaskers hebben genaaid, kijken naar de werkwaarde, de deeleconomie en genderongelijkheden.

Fanny.Mayne[at]ulb.be

SOPHIE MERVILLE

Sophie Merville haalde een diploma Maatschappelijk Werk en zit momenteel in het laatste jaar van de masteropleiding Arbeidswetenschappen met focus op gender en ongelijkheden. In het kader van haar masterproef onderzoekt ze de uitdagingen van het fysieke voorkomen in de arbeidssfeer volgens gender.

sophie.merville[at]ulb.be

CHARLOTTE ODIER

Charlotte Odier haalde een master in de sociologie en een master na master in de genderstudies.

charlotteodier[at]gmail.com

ADÈLE THÉBAUX

Adèle Thébaux volgt de masteropleiding Arbeidswetenschappen aan de Université libre de Bruxelles, met een specialisatie in genderstudies, nadat ze eerder al een bachelor in de politieke wetenschappen haalde. Haar interesse gaat uit naar zelfbeheer in handelsomgevingen. Eerder bestudeerde ze al de casus van een café in Istanboel (zie “Le Komşu kafe une ‘contribution à l’économie alternative”, in Observatoire de la vie politique turque, 23 mei 2019, online).

Momenteel onderzoekt ze de casus van een coöperatieve supermarkt in Brussel.

athebaux[at]riseup.net